

הלכות קריאת שמע סימן עב

ביאורים ומוספים

סימן עב

דין נושאי המטה והמנחמים והמלוים

[משנ"ב ס"ק ב]

לפי ששם טרודים טרפת מצנה⁽¹⁾.

1) ולענין מי שעוסק במצוה ועיקר כוונתו לקבל שכר, כתב לעיל (סי' לח ס"ק כד) שאין דינו כעוסק במצוה, וחייב במצוות, ואם אין שם אחר שיעשה את המצוה אלא הוא, הסתפק בביה"ל לעיל (סי' ע ס"ד ד"ה היה) שאפשר שאפילו אם עיקר כוונתו לקבל שכר נחשב עוסק במצוה, ואם כוונתו לשניהם בשווה, כתב שם שדינו כעוסק במצוה. וראה עוד מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק ג]

ואף-על-פי שהלכות המת הוא בכלל גמילות-חסדים⁽²⁾.

2) והלוויית המת כשמוציאים אותו מביתו לקבורה, כתב בספרו אהבת חסד (ח"ג פ"ה בהג"ה) שהיא בכלל מצות הקבורה, ולפי זה יש מצוה ללוותו עד הקבורה, וסיים שצ"ע לדינא. אמנם הנצי"ב (העמק שאלה שאילתא יד ס"ק ג) כתב שאין חייבים ללוותו אלא ארבע אמות, ולמצוה מן המובחר עד מיל, וסיים שם, שכן עמא דבר.

ובענין הנוהגים ללוות את המיטה ארבע אמות ולהמתין עד כדי שתעלה המיטה מן העין, כתב השדי חמד (אסיפת דינים מערכת אבילות אות קצ) שלא ידע הטעם לזה, וסיים שאולי עושים כן מפני כבוד המת, וכמו שקמים לתלמיד חכם, ועל פי המבואר בשו"ע (יו"ד סי' רמד ס"ב) שיש לעמוד בפני תלמיד חכם עד שיעבור מכנגד פניו, וכעין זה כתב גם הגשר החיים (ח"א פ"ד אות יח). ובספר דברי סופרים (יו"ד סי' שסא עמק דבר ס"ק מג) הביא שכבר מצינו בלקט יושר (עמ' פח) שכתב בשם התרומת הדשן, שהיה עומד בלויה עד שלא יוכל לראות את המיטה של המת. והחזו"א (ארחות רבנו ח"ד עמ' קז) בעת שלויה עברה סמוך לביתו, היה נוהג לצאת וללוות קצת, והיה ממתין עד שילכו כל המלוים ואז היה חוזר לביתו.

[משנ"ב שם]

בכננה ובעמידה, והשאר כשהם מהלכין⁽³⁾.

3) וטעם הדבר, כתב לעיל (סי' סג ס"ק ט) שפסוק ראשון הוא עיקר קריאת שמע, וכשהוא מהלך אינו יכול לכוון. ולענין דיעבד כתב (שם) שאם קרא כשהוא מהלך יצא.

[משנ"ב ס"ק ד]

יש להם להתאחר זמן שיוכלו לשער ששכר התפללו רב תקלה⁽⁴⁾.

4) מדין זה למד לעיל (סי' לח ס"ק כז) שכותבי סת"ם שפטורים מקריאת שמע אסור להם להתחיל לכתוב כשהגיע זמן קריאת שמע.

[משנ"ב ס"ק ו]

על-כף-פנים יעבר על מצנת עשה "פי קבור תקבנו פי"ם ההוא⁽⁵⁾.

5) ומשמע, שאם לא יקברנו קודם הלילה לא יעבור על איסור 'בל

תלין, וכמו שכתבו בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' שיא) והמחזיק ברכה (סי' תקכו ס"א) שאיסור 'בל תלין עובר רק אם הלין אותו עד הבוקר, אבל אם הלין אותו רק מקצת הלילה אינו עובר. מאידך, בשו"ת גינת ורדים (יו"ד כלל ה סי' ג) כתב שעוברים על איסור 'בל תלין מיד בשקיעת החמה, ומלבד זה עוברים על 'בל תלין בעלות השחר, ובהגהות רעק"א (על המג"א ס"ק ב) הסתפק אם דעת המג"א כהגינת ורדים הנ"ל. והחכמת אדם (קונטרס מצבת משה הנהגות חברה קדישא אות יב) כתב, שאם מת קודם הלילה ומלינים אותו בלילה, 'אפשר שכל שעשה ושעה שלא קוברים אותו עוברים על 'בל תלין.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' קנר) כתב, שמנהג העולם שלא להקפיד כל כך לקבור קודם הלילה, אלא רק שלא להלין כל הלילה, וסיים שראוי לחוש בספק איסור תורה לדעת המומחירים, אלא אם כן משהה את הלויה לכבודו של הנפטר.

[משנ"ב ס"ק ז]

אפלו אחר שהגיע זמן קריאת שמע⁽⁶⁾.

6) ומדין זה הביא בביה"ל לעיל (סי' לח ס"ח ד"ה אז פטורין) ראייה לענין כותבי תפילין ומוזות, שאף על פי שאסור להם להתחיל לכתוב לאחר שהגיע זמן קריאת שמע, מ"מ אם התחילו לכתוב באיסור, הרי הם עוסקים במצוה ופטורים מקריאת שמע.

אמנם לענין העוסקים בצרכי רבים, שפטורים מקריאת שמע, כתב לעיל (סי' ע ס"ק יז) שמדברי השו"ע משמע שאם התחילו לעסוק בכך לאחר שהגיע זמן קריאת שמע, חייבים להפסיק ולקרוא, וכתב שהפמ"ג צידד לפוטרים אף באופן זה.

[משנ"ב ס"ק ח]

תקבים לקרות תפ"ץ אף-על-פי שיש עדין עוד שהות⁽⁷⁾.

7) ודוקא כאן, שהוציאורו סמוך לזמן קריאת שמע, נחשב שהתחיל באיסור, אבל אם הוציאורו כשהיתה עדיין שהות לקבור קודם שיגיע זמן קריאת שמע, שהתחיל בהיתר, כתב לעיל (סי' ע ס"ק כג) שאם יש שהות לקרוא קריאת שמע אחרי שיגמור את עיסוקו, אינו צריך להפסיק.

[משנ"ב ס"ק ט]

משהם "לעג לך"ש⁽⁸⁾.

8) וכמו שכתב בשו"ע לעיל (סי' עא ס"ז) שאסור לקרוא קריאת שמע בתוך ארבע אמות של מת או בבית הקברות, וראה במשנ"ב שם (ס"ק טו) שהבאנו מחלוקת אם לענין זה אומרים שכל הבית נחשב כארבע אמות. ולענין לקרוא קריאת שמע בבית הקברות, כתב שם (ס"ק טז) שדינו כמו להיכנס עם תפילין לבית הקברות שהתבאר במשנ"ב לעיל (סי' מה ס"ק א) ובביה"ל שם (ס"א ד"ה אסור) באיזה אופן אסור.

[ביה"ל נשמטין]

אף שחמנה השניה חמונה ממה שהיה וכי, וצריך עיון⁽⁹⁾.

9) ובמשנ"ב לעיל (סי' לח ס"ק כט) כתב בשם האור זרוע והריטב"א, שהעוסק במצוה שפטור מהמצוה הוא גם אם המצוה השניה גדולה יותר.

יום ה' י"ט טבת תשע"ו - (כ"א טבת חזרה שישי שב"ק)

באר הגולה קו

הלכות קריאת שמע סימן עב

עב דין נושאי המטה והמנחמים והמלוים, ובו ה' סעיפים:

א ברכות י"ז
ב לפרוש הרמב"ם
שם וספור ג שם
בגמרא י"ט ד רבנו
יונה וקרא"ש על"פ
הירושלמי ה שם
בגמרא ו רבנו יונה
שם ד שם י"ז וי"ט
ח ספרי אבוסב
ט שם י"ז וי"ט
ובספרי אבוסב

א *נושאי המטה וחלופיהן (א) וחלופי חלופיהן, בין אותם שהם לפני המטה בין אותם שהם
לאחריה, מאחר שלמטה צריך (ב) (ב) בהם, פטורים, וישאר המלוין את המת שאין למטה צריך בהם
(ג) חבבים: ב (ד) *אין מוציאין (ה) את המת סמוך (ז) לקריאת שמע, שאין שהות להוציא ו'ולקברו
קדם (ו) שיגיע זמן קריאת שמע. ואם (ז) התחילו להוציא (ח) אין (א) מפסיקין כדי לקרות: ג' העם
העוסקים בהספד, בזמן שהמת מטל לפניהם (ט) *נשמיטם אחד אחד וקורין (י) ומתפללין; אין המת
מטל לפניהם, הם קורין ומתפללין והאונן יושב (יא) ודומם: ד *לקברו את המת וחזרו האבלים לקבל
תנחומין, *וכל העם הולכין אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדים שם האבלים לעשות שורה לקבל
תנחומין, אם יכולים העם להתחיל "ולגמור אפלו פסוק אחד קדם שיגיעו לשורה (ז) (יב) ותחילו, ואם
לא לא ותחילו: הגה *אם (ג) יש (ח) שהות *ביום לקרות אחר-כך (כ"א) בשם הרמב"ם: ה' העומדים בשורה
לנחמו, הפנימים שרואים פני האבל פטורים, והחיצונים שאינם רואים פני האבל חבבים:

שערי תשובה

צריך ע"ש. וענן בשבות יעקב ח"ב סי' קפח לענן מת ברה"א אין מתפלל מוסף אם כבר
עבר ו' שעות על היום, ובכ"א ביו"ד סי' שמא חולק עליו ע"ש ותבאר בהלכות תפלה:
הרמב"ם אבל אם ברך או התפלל אינו חוזר להתפלל ולברך דעקר דבריו הרמב"ם ע"ש. עין ט"ז סימן זה סעיף קטן ה ופליג סי' מה ס"א א וד"ק:
(ב) בהם. פי' שיש חבורות מונגים לך, ולא כלבוש שפי' הנינו הסמוכים למטה, מ"א. כתב ר"י א"ע"פ שיש שהות לאחרונים לקרא בעוד שנושאים הראשונים אפ"ה פטורין מפני
הלפעמים נמלכין ונותנין להם לשאת ולפיקר אין להם להתחיל, ע"ת: (ג) לק"ש. משמע דאפלו סמוך לק"ש של ערבית שזמנו כל הלילה נמי אין מוציאין. וקראי' כגב דאין
להחמיר בק"ש של ערבית וכ"כ המ"א, דאם לא יקברוהו היום יעבר על לא תלין, אם הוא מפלג המנחה ולמעלה יקרא ק"ש ויקברנו אח"כ. עין סי' רלה, מ"א: (ג) מפסיקין. ואפלו
התחילו בחר דמטי זמן ק"ש אין מפסיקין, פ"ח: (ז) ותחילו. וקראי' מה שייכלו, ב"ח: (ח) שהות. ואם לא יקרא ק"ש קדם בין שיענן לא התחילו במצות תנחומין, מ"א:

באר היטב

חולק וס"ל דא"צ לחזר ולקרות, ופסק ע"ת לענן ברכות של ק"ש נקטינו
כדברי המגל דק"ל ספק ברכות להקל, וכ"פ פ"ח דלק"ש יש לחש לרבוי
הרמב"ם אבל אם ברך או התפלל אינו חוזר להתפלל ולברך דעקר דבריו הרמב"ם ע"ש. עין ט"ז סימן זה סעיף קטן ה ופליג סי' מה ס"א א וד"ק:
(ב) בהם. פי' שיש חבורות מונגים לך, ולא כלבוש שפי' הנינו הסמוכים למטה, מ"א. כתב ר"י א"ע"פ שיש שהות לאחרונים לקרא בעוד שנושאים הראשונים אפ"ה פטורין מפני
הלפעמים נמלכין ונותנין להם לשאת ולפיקר אין להם להתחיל, ע"ת: (ג) לק"ש. משמע דאפלו סמוך לק"ש של ערבית שזמנו כל הלילה נמי אין מוציאין. וקראי' כגב דאין
להחמיר בק"ש של ערבית וכ"כ המ"א, דאם לא יקברוהו היום יעבר על לא תלין, אם הוא מפלג המנחה ולמעלה יקרא ק"ש ויקברנו אח"כ. עין סי' רלה, מ"א: (ג) מפסיקין. ואפלו
התחילו בחר דמטי זמן ק"ש אין מפסיקין, פ"ח: (ז) ותחילו. וקראי' מה שייכלו, ב"ח: (ח) שהות. ואם לא יקרא ק"ש קדם בין שיענן לא התחילו במצות תנחומין, מ"א:

באר הגולה

* אין מוציאין וכו', שאין שהות וכו'. רוצה לומר, דהאי סמוך דקאמרין
הקא אין פרושו כמו סמוך למנחה דבסימן רלב שהוא חצי שעה, אלא
פרושו כדי שהות להוציא ולקברו קדם שיגיע זמן התחלת קריאת שמע, שהוא
משבייר את חברו ברחוק ד' אמות [ת"ר ובי"ז]: * נשמיטין אחד אחד וכו'.
עין במשנה ברורה [סק"י]. ולכאורה משמע דאפלו אם על ידיה יעבר בתוך
קרן זמן קריאת שמע פס"ב אין לחש, דתרי כבר התחילו לעסק במצוה ופטורין
מן המצוה, אף שהמצוה השנייה חמורה ממנה הרבה, וכדמייבח בסעיף קטן ד
במגן אברהם, ועין בפרי"מגדים שם ועין בפרי חדש, וצריך עיון: * קברו את
המת וכו', אם יכולים וכו'. אף על"ג דבסעיף ב איתא דאין מוציאין מת
אלא אם כן יש שהות לקברו קדם? אב"י שחשבו מתחלה שיהיה שהות ואת"ר
כך אין שהות, והכי איתא בירושלמי: * וכל העם הולכין אחריהם. יש
לבדוק, שהרי פסוק ראשון כללי עלמא אסור לקרותו מהלך, פמבאר לעיל סימן
סג סעיף ג, ואם כן היכי משפחת לה שיהא שהות לקרותו עד שלא יגיע
לשורה, דתרי אף על"פ שהוא רחוק קצת מקל מקום הרי אסור לקרות בהליכה.
ובשלמא אם נאמר דמוני בשאין שהות לקרא אחר-כך, וכמו שכתב בסמוך,
ניחא, אבל לפי מה שכתוב בה"ה אחר-כך מצאתי שקראי' או בספר מאמר
מרבני וכתב על זה: ושקראי' יש לומר דרוצה לומר, אם הוא ברחוק קצת שש"ס
שיגיע האבל לשם יכולים לעמוד בפסוק ראשון ולהיות עם האבל לשורה ביחד,
ובגון שמשערים בהליכת האבלים שיגיעו טרם שיגיעו הם לשורה, עד כאן
לשוננו: * אם יש שהות וכו'. עין במשנה ברורה מה שכתבנו ביו"ב וכו', פן
במב מגן אברהם. ועין בפרי"מגדים שכתב דמשמע מזה דהעוסק במצוה אפלו
במצוה דרבנן שוב אין לו לפסק אפלו למצוה דאורייתא, וצריך עיון מנין לו
זה, עד כאן לשוננו: * ביום לקרות אחר-כך. עין בהנחות מהלכות מה
שכתב על הג"ה זו, וגם בספר מאמר מדכי מפסק על הג"ה זו וכתב

משנה ברורה

א (א) וחלופי חלופיהם. אף על"פ שיש שהות לאחרונים
לקרא בעוד שנושאים הראשונים, (ב) אפלו הכי פטורין, מפני
הלפעמים נמלכין ונותנין להם לשאת ולפיקר אין להם להתחיל:
(ב) בהם. כגון (ג) בעיר שיש בה חבורה המזמנת לך, וכל בני
החבורה מחליפין לשאת לפי ששקלם תפצים לזכות בו, בלם
פטורים מקריאת שמע לפי שהם טרודים טרדת מצוה, ואפלו
הרחוקים מהמטה. (ג) ובמקום שאין חבורה המזמנת לך,
הסמוכין למטה פטורין, לפי שדרך לזכותם בהמצוה כשיקבד על
הנושאים, אבל הרחוקים מהמטה חבבים: (ג) חבבים. בקריאת
שמע ונאף על"פ (ד) שהלוינת המת הוא בכלל גמילות חסדים²
וגמילות חסדים הוא מן התורה, מכל מקום הם אינם טרודים כלל
ויכולין לקרות פסוק ראשון כבונה ובעמידה, והשאר כשהם
מהלכין³, אבל פטורין מתפלה, כמו שכתב סימן קו: ב (ד) אין
מוציאין וכו'. ואם (ה) כבר הגיע זמן קריאת שמע, יש להם
להתאחר זמן שייכלו לשער ששקבד התפללו רב הקהלה, (ו) וגם
שנושאי המטה כבר קראו והתפללו: (ה) את המת. אפלו (ז) אדם
חשוב, דלענן זה ליכא בזמננו אדם חשוב להקל על ידי זה:
(ו) שיגיע זמן וכו'. מסתימת לשונו משמע דכן הדין בקריאת
שמע של ערבית. וידענא (ח) הספימו האחרונים להקל על ידי זה:
ערבית, לפי שאם לא יקברנו היום יעבר על "לא תלין", (ט) ואף
שייכלו בליה לקברו אחר שיקרא קריאת שמע ויתפלל, על-פל-

פנים יעבר על מצות עשה "כי קבור תקברנו ביום ההוא"⁵ אם לא יקברנו קדם שקיעת החמה. ואם נודמן ששמתה הוצאת הקבורה עד
שחשכה, (י) נתינו מלהוציא עד שיתפללו הקהל מעריב: (ז) התחילו להוציא. אפלו (ח) אחר שהגיע זמן קריאת שמע⁶: (ח) אין
מפסיקין. פרוש, העם הצריכין לשאת המטה, אפלו (צ) אם יעבר על ידיה זמן קריאת שמע, דקבורת מתים דבריתורה, אבל (יג) אלו
שאין למטה צריך בהם חבבים לקרות תכף (יד) אף על"פ שיש עיון עוד שהות: ג' (ט) נשמיטם. שאי אפשר שיקראו כאן אצל המת,
משום "לעג לרש"⁸: (י) ומתפללין. (טו) והרבה פוסקים חולקין וסבירא להו דהקלו לענן תפלה במת מטל לפניהם בין שהתפלל הוא
דרבנן. ונראה דלענן חזן הספדן בודאי יש לסמוך להקל בזה שלא יצטרך להפסיק לתפלה, דאפלו לענן קריאת שמע יש אומרים דהיא
פטור בזה, עין בטור ובית יוסף: (יא) ודומם. ואין עונה אחריהם כלום, משמע שכתבאר בסימן עא: ד (יב) ותחילו. וקראו (טז) כל
מה שייכלו: (יג) יש שהות. אבל אם יעבר זמן קריאת שמע וקראו קריאת שמע תחלה, (יז) בין שיענן לא התחילו במצות תנחומין:

שער הציון

(ב) עלת-תמיד: (ג) לחם חמדות ומגן אברהם: (ד) פרי"מגדים: (ה) פרי"מגדים: (ו) מוכח מתלמודי רבנו יונה: (ז) בית יוסף וט"ז: (ח) מגן
אברהם ואלהי רבה וט"א: (ט) שלחן ערוך הג"ה ובספר מגן אברהם: (י) מוכח מגן אברהם: (יא) פרי חדש וט"א: (יב) פרי"מגדים: (יג) בית יוסף: (יד) עלת-
תמיד: (טו) ומפ"ן בתורת האדם וטוריונה דעה ולחם חמדות וירישה ואלהי רבה, וגם בבאר הג"ה מצד פן להלכה: (טז) רב אהרונים: (יז) מגן אברהם:

הלכות קריאת שמע סימן עג

עג הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג, וכו' ד' סעיפים :

א *שנים שהיו ישנים בטלית אחד ובכשר שניהם (א) נוגעים זה בזה, (ב) לא יקרא קריאת שמע אלא אם-אין היתה טלית מפסקת (ב) (ג) ביניהם *ממתניהם (ד) ולמטה: **ב** אם היה ישן (ה) עם אשתו, קורא בחזרת (ו) פנים לצד אחר ואפלו בלא הפסקת טלית, משום דחשיבא כגופו. ויניש מי (ו) שאוסר ונכון לחש לדרךיו: **ג** אם היה ישן (ז) עם בניו, בעודם קטנים מתר לקרות (ח) בחזרת פנים בלא הפסקת טלית, ואם הם (ט) גדולים צריך להפסקת טלית: **ד** יעד כמה הם חשובים קטנים? התינוק עד שהיה לו י"ב שנים והתינוקת עד שהיה לה י"א שנים, ואפלו הביאו שתי שערות מתר, (ז) (ח) ובשנת י"ג לתינוק וי"ב לתינוקת (יא) אם הביאו שתי שערות אסור בלא הפסקת ואם לא הביאו שתי שערות מתר, "ומשנת י"ג ואילך לתינוק וי"ב לתינוקת אפלו לא הביאו שתי שערות אסור:

א פקחות כ"ד וכרבי יוסף ב' תוספתים ב' פסק ג' מהלכות קריאת שמע ג' שם בגמרא ורוב יוסף הרי"ף ותוספתים ד' הרא"ש בשם ר"י ה שם בגמרא ו' שם ד' רש"י א"ש בתרא הרי"ף ותוספתים ו' הרא"ש ד' רבנו יונה והרא"ש ח שם ותוספתים שם

באר היטב

(ב) ביניהם. ואז אפלו פניהם זה לזה מתר, ב"י: (3) פנים. פי' שיהיו שניהם אחריהם זה לזה, כ"מ מ"א: (2) ובשנת י"ג. ע' מ"א:

משנה ברורה

א (א) נוגעים. נקט נוגעים, משום דאז אסור לקרות בלא הפסקת טלית (ב) אפלו אם ירצו להחזיר פניהם מזה לזה. (3) ואם הם שוכבים פנים להדי פנים, אסור לקרות בלא הפסקת טלית אפלו אם אינם נוגעים⁽¹⁾, כל ששוכבים בקרוב אחד לחברו⁽²⁾: **(ב) לא יקרא.** (ג) שקרא יבוא לידי הרהור: **(ג) ביניהם.** ואז (ד) אפלו פניהם זה לזה מתר, דשוב לא יבוא לידי הרהור: **(ד) ולמטה.** אבל ממתניהם ולמעלה, אפלו בשנים נוגע זה בזה⁽³⁾ לא אתי לידי הרהור⁽⁴⁾. ודע, דבכל זה (ה) צריך גם-כן שיוציא ראשו לחוץ, שלא יהא עיניו יוכל לראות את השונה, וצריך גם-כן לחץ על לבו שלא יהא לבו רואה את הערוה⁽⁵⁾, וכדלקמן בריש סימן עד, ועין שם בסעיף-קטן ב מה שכתבנו עוד בזה. כתב הפרי חדש, דנראה לו דאם בדיעבד קרא בלא החזרת פנים ובלא הפסקת טלית דיצא ידי חובתו, עין שם; והפרי מגדים מקפפק בזה וכן בספר ישועות יעקב, עין שם: **ב** (ה) עם אשתו וכו'. משום דאשתו כגופו ורגלי זה (ו) וליכא הרהורא⁽⁶⁾, ומקל מקום צריך חזרת פנים⁽⁷⁾, (ז) דפנים להדי פנים אי אקשר דליכא הרהורא. ואם האיש מתחזר פניו לבד והאשה נשארת פנים אפ' שפניה נגד אחוריו (ח) מקל מקום הוא מתר לקרות, דשוב ליכא הרהור, ובכל (ט) שלא יהא בשרו נוגע בערותה. אבל אם תרוהו רצונם לקרות, אז גם היא צריכה להחזיר פניה⁽⁸⁾. (י) ואפלו בשנים נוגעים זה בזה מתרים לקרות: (1) שאוסר. רוצה לומר, בלא הפסקת טלית. ולפי דבריהם (א) צריך קאז לזהר בזה בקריאת שמע שעל המטה ובברכת "הפפיל" שיהיה ביניהם הפסקת טלית, ואז אפלו פנים להדי פנים מתר וכו': **ג** (ז) עם בניו וכו'. דלדידהו לכלי עלמא אמרין פין דגם ביה חשוכין כגופו ורגליה הרהורא⁽⁹⁾. ומקל מקום פנים להדי פנים אסור, ובכפי חדש מקל בזה⁽¹⁰⁾ והביא ראיה, ובספר מאמר מרדכי ובכפ"י יוסף דחו ראינו. ומשמע עוד מדברי המאמר מרדכי, דאפלו אם נימא דאין צריך להחזיר פנים, על-כל פנים בנוגע ערוהו בכשרם או להפך אסור: **(ח) בחזרת פנים.** הינו שיהא אחוריהם זה לזה. ואם פני בניו נגד אחוריו, צריך על-כל פנים לזהר שלא יהא בשרו נוגע בערותו, פן נראה לי, וראיה מלקמן סימן עד עיף ה, דמוכח דאם בשרו נוגע בערותו חברו גם-כן אסור: **(ט) גדולים.** והוא הדין קטנים אחרים שאינם בניו [פן משמע מהרמב"ם]. ועין בבאור הג"א סימן עה סעיף ד בהג"ה, ויש לישב. אף לפי מה שמבאר לקמן בסימן עה סעיף ד בהג"ה דקטן כל זמן שאין ראוי לביאה [היג

באור הלכה

ומדברי הרמב"ם אין ראיה, וגם מדברי הרבנו יונה לא משמע הכי, שכתב: לא יתחילו, טעמא דמלתא, דמתחזרי אבליים מדאורחא דבכלל גמילות-חסדים הוי, ולפיכך אמרו דכיון שזעוס במצוה פטור מן המצוה, ואף-על-פי שפיר נקשר הפת לא יתחילו, עד כאן לשונו, ודין עוסק במצוה הוא אפלו בדליכא שהות. ועין לעיל סימן ע סעיף ד בדיו העוסק בצרכי רבים, וסיום על זה שם דדין זה צריך עיין למעשה. וברמב"ם בהלכות אבילות פסק דחזנום אבליים הוא מצות עשה מדברי סופרים, ולפי זה הדין עם הסו"מ. ועין בפרי מגדים סעיף קטן ד: * שנים שהיו וכו' נוגעים זה בזה. עין במשנה ברורה סעיף קטן א מה שכתבנו, דפנים להדי פנים אפלו אינם נוגעים אסור, הוא מהפרי מגדים, והמאמר מרדכי מסתפק בזה. ונראה לי דלפי דברי הפרי מגדים אפשר דיש לישב הקשאי שניה של המגן אברהם בסעיף קטן ב עין שם: * ממתניהם ולמטה. נספיקתי אם בעיני שיהא חוץ עד סוף גופם, או אולי אפלו הטלית קצר ולמטה ברגליהם נוגעין זה בזה שרי. ומהג"א שצ"ח הפקוד מסימן עד סעיף ו, ותם הלא לא בעיני רק כפיו ערוה לחוד מדינא, דמוכח ברמב"ם פרק ד הלכה ז, ואפשר דהקא חמירא טפי ומשום הרהורא (רק דממתניהו למתניו סביא לה דלא שנין הרהורא); ומדע, דהא אפלו רק עבדויהם נוגעים זה בזה, דאין בהם משום ערוה⁽⁹⁾ כדאימא בגמרא, ואפלו הכי אסור, ועל-בדרך הטעם משום הרהור על-ידי נגיעה אפשר דאפלו למשה מזה יש הרהור, וצריך עיין. כתב בספר עבודת-היום: כמה דברים אמורים כל זה הסימן? קשקשא קריאת שמע או מתפלל או מדבר דברי-תורה בפיו, אבל לתורה דבדברי תורה⁽¹⁰⁾ הלא קומא לן דמתר אפלו כשערוהו מגלה⁽¹¹⁾. כמו שכתב בסוף סימן עה, כל שכן בזה. ועין שם שכתב עוד: ומשמע זה מתר להרהר בדברים שבקדשה בשעת השמיטה, שהרהור אינו קדבור לענין זה, אף-על-פי שהוא קדבור לענין הרהור במקבאות המטופחות, עד כאן לשונו בקצור:

נעמיק פה ההקדמה מפרי מגדים לסימן ע"ד וע"ה כי הוא נערך מאד א דע, כי הדין אסור ערוה המבאר בסימן זה ובסימן עה נחלק לחמשה חלקים, כאשר יכתוב בענין השם ותבדוק: [א] עינו רואה ערוהו. [ב] לבו רואה ערוהו. כגון שהוא הולך בחלוק בלי מוכנסים וכלי אזור, או כגון שהיה משכב ערם פתח המכסה והוציא ראשו לחוץ ולבו עם הערוה פתח המכסה. [ג] גלוי ערוהו, כגון שהולך בביתו ערם, אף שהוציא ראשו חוץ לבית וגם לבו מכסה בכגד, דליכא פאן משום עינו ולבו רואה את הערוה, עם כל זה יש כאן אסור משום גלוי הערוה. [ד] עינו רואה ערוה חבוי; ואין חלוק בין ערוה ישראל או עפ"ם ואפלו קטן כן משע וקטנה בת שלש, ופשטא מאשה, בין אשת-איש בין פנויה (עין בח"א). [ה] לבו רואה ערוה חבוי. והנה, בעיני רואה ערוהו דאז א או דאז ד בראה ערוה חבוי, אסור מן התורה, דמתיב "ולא יראה כף ערוה דבר". לקרות קריאת שמע או לעסק בדברי-תורה ודברי-קדשה, ואם-כן הקורא קריאת שמע ורואה ערוה עובר בלאו מן התורה, והוא הדין כל דבר שבקדשה [אבל הרהור מתר בערוה⁽¹⁾, אלא שומע בעוזה אסור בערוה⁽²⁾ דתרי דבר⁽³⁾].

בזכר עד ט' שנים יום אחד ובנקבה עד פת ג' יום אחד] אין ערוהו ערוה, לכאורה גם לענינו יש להקל אם עדין לא הביע הזמין⁽¹⁴⁾: **ד** (י) ובשנת י"ג וכו'. רוצה לומר (יג) משהתחיל יום ראשון בקשה זו, וכן מה שכתב: ומשנת י"ג ואילף, (יג) רוצה לומר גם-כן מתחיל השלם השנת שלשה-עשר, ואין צריך י"ג שנה יום אחד, רק שלמות. (יד) יום הלכה גם-כן בכלל, כגון אפלו אם נולד באחד בתשרי בסוף היום, כשכא לתחלת ליל שנת י"ד שנולד בו, הינו אחד בתשרי, נשלם לו הי"ג שנים ונעשה גדול, וכן הדין לענין בר מצוה, אף דשם בעיני גם-כן שתי שערות. ועין לעיל בסימן נה סעיף ט ובמקשה ברורה שם: **(יא) אם הביאו שתי שערות.** עין במגן אברהם שכתב, דלפי מה שפסק הטור באבן-העזר סימן כא, אסור משהגיע הזמן הזה אפלו לא הביאו שתי שערות, ואם אפלו בלא קריאת שמע אסורים לישן ביחד ערומים בקרוב פשוט משהגיע הזמן הזה. ועין בתקנת מהר"ם ובי"ט שמואל שם:

שער הציון

(6) גמרא: (3) פרי מגדים: (2) לכושי וכו': (7) בית יוסף: (8) פרי מגדים: (9) ספ"ק משנה: (10) ספ"ק משנה, ומה שכתב עוד שם עין באור בכפ"י יוסף: (11) הג"א וברכ"י יוסף ומאמר מרדכי ומגן גבורים: (12) פשוט, ועין בסעיף קטן ח: (13) גמרא: (14) שלחן שלמה: (15) ב"ח וכו': (16) מגן אברהם וכו': (17) פרי מגדים:

